

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КУЩ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KUSHCH v. UKRAINE)**

(Заява № 53865/11)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

3 грудня 2015 року

ОСТАТОЧНЕ

03/03/2016

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Кущ проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ангеліка Нуссбергер (*Angelika Nußberger*), Голова,

Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),

Ерік Мьосе (*Erik Møse*),

Фаріс Вегабовіч (*Faris Vehabović*),

Йонко Грозев (*Yonko Grozev*),

Сіофра О'Лірі (*Siofra O'Leary*),

Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mīts*), судді,

та Клаудія Вестердік (*Claudia Westerdiek*), Секретар секції,

після обговорення за зачиненими дверима 10 листопада 2015 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 53865/11), яку 17 серпня 2011 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Сергій Вікторович Кущ (далі – заявник).

2. Заявника представляв пан А.П. Бущенко, юрист, який практикує у м. Київ. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, на останніх етапах провадження – пан Б. Бабін з Міністерства юстиції України.

3. Заявник скаржився, зокрема, на медичну допомогу, що надавалася йому під час тримання під вартою, та на застосування до нього наручників у лікарні, а також на законність і тривалість його досудового тримання під вартою, судовий перегляд законності цих дій та на відсутність відповідного юридично закріпленого права на відшкодування шкоди.

4. 3 вересня 2012 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився у 1969 році і проживає у м. Київ.

6. До затримання він обіймав посаду в.о. генерального директора акціонерного товариства, яке здійснювало реконструкцію лінії швидкісного трамваю у м. Київ за рахунок коштів місцевого бюджету.

А. Кримінальне провадження щодо заявника та тримання його під вартою

7. 20 липня 2010 року щодо заявника та двох інших осіб було порушено кримінальну справу за підозрою у розтраті коштів місцевого бюджету в особливо великих розмірах у зв'язку з роботами з реконструкції трамвайної лінії. Так, заявник підозрювався у штучному завищенні цін на щебінь, який його товариство закуповувало.

8. 21 липня 2010 року слідчий в особливо важливих справах слідчого відділу Управління по боротьбі з організованою злочинністю ГУМВС України в м. Києві (далі – УБОЗ) зателефонувала заявникові та запросила його з'явитися для надання деяких пояснень. Заявник з'явився до слідчого і був затриманий. Слідчий посилалась на статтю 115 Кримінально-процесуального кодексу України (див. пункт 71) та обґрунтувала затримання заявника таким:

«очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вказали, що ця особа вчинила злочин.»

9. Крім того, було вказано, що затримання заявника було необхідним для:

«Попередження можливості ухилення від слідства і суду та забезпечення виконання вироку.

Попередження можливості перешкодити встановленню істини в кримінальній справі.»

10. У протоколі затримання також зазначалося, що заявник підозрюється у вчиненні злочину за частиною 5 статті 191 Кримінального кодексу України (привласнення, розтрата майна, вчинені в особливо великих розмірах), а також що йому було роз'яснено кваліфікацію злочину та підстави його затримання. Заявник письмово підтвердив, що його права йому були роз'яснені у повному обсязі, та висловив бажання, щоб його представляв обраний ним захисник. Його клопотання було задоволено.

11. 22 липня 2010 року захисник заявника оскаржив незаконне затримання його клієнта до Голосіївського районного суду м. Києва (далі – Голосіївський суд).

12. Того ж дня слідчий звернулась до суду з поданням про обрання заявникові запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. У поданні повторювалися підстави порушення щодо заявника кримінальної справи (див. пункт 7). У поданні також зазначалося, що за злочин, про який йде мова, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років, що означає, що заявник, перебуваючи на волі, може ухилитись від слідства та суду.

13. 23 липня 2010 року суддя Голосіївського суду постановив продовжити строк затримання заявника до десяти діб. Обґрунтування було таким:

«Дослідивши матеріали кримінальної справи, вислухавши пояснення підозрюваного, думку прокурора, який підтримав подання [слідчого] та просив його задовольнити, думку захисника, який заперечив проти задоволення подання, враховуючи особу підозрюваного, що підозрюється у вчиненні особливо тяжкого злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до дванадцяти років, а також зважаючи на те, що органами досудового слідства не було зібрано достатньо характеризуючих даних про особу підозрюваного та не пред'явлено йому обвинувачення, вважаю необхідним продовжити затримання [заявника] до десяти діб для збору достатніх даних для розгляду подання по суті.

Крім того, дослідивши матеріали скарги заявника щодо його незаконного затримання, встановлено, що органом дізнання його було затримано відповідно до вимог ст. 106 КПК України, а тому підстави для задоволення скарги відсутні.

Враховуючи наведене, з метою запобігти спробам підозрюваного ухилитись від слідства та суду, перешкоджати встановленню істини у кримінальній справі, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень, керуючись ст. 165-2 КПК України, суд –

ПОСТАНОВИВ:

Продовжити строк затримання [заявника] до десяти діб...

Визнати [його] затримання законним та відмовити у задоволенні скарги [захисника] [у зв'язку з цим] ...»

14. 28 липня 2010 року заявникові було пред'явлено обвинувачення в розтраті чужого майна в особливо великих розмірах.

15. 29 липня 2010 року Голосіївський суд обрав заявникові запобіжний захід у вигляді взяття під варту (на строк до двох місяців). Суд зазначив, що заявник обвинувачується у вчиненні особливо тяжкого злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до дванадцяти років. Крім того, суд врахував його «ставлення до вчиненого злочину» (заявник не визнав свою вину). Насамкінець, суд вказав на відсутність у нього будь-якої інформації про те, що заявник за станом здоров'я не може утримуватись в умовах слідчого ізолятора.

16. 30 липня 2010 року заявник оскаржив цю постанову. Він стверджував, зокрема, що суд першої інстанції не пояснив, чому він дійшов висновку, що заявник може ухилитись від слідства і суду або перешкоджати встановленню істини у справі. Заявник також доводив, що обраний йому запобіжний захід не ґрунтувався на належній оцінці конкретних обставин його справи.

17. 5 серпня 2010 року апеляційний суд м. Києва (далі – апеляційний суд) відмовив у задоволенні скарги заявника. Суд

зазначив, що Голосіївський суд ретельно розглянув його доводи та відхилив їх.

18. 16 вересня 2010 року Голосіївський суд продовжив тримання заявника під вартою до чотирьох місяців. Суд навів аргументи, вказані у його попередньому рішенні, та додав, що у справі ще необхідно провести значну кількість слідчих дій.

19. 17 вересня 2010 року заявник оскаржив цю постанову, стверджуючи, що тримання під вартою є найсуворішим запобіжним заходом, який у його випадку є невиправданим. Він зазначив, що суд першої інстанції обрав формалістичний підхід та не врахував конкретних обставин справи.

20. 23 вересня 2010 року апеляційний суд залишив постанову суду першої інстанції від 16 вересня 2010 року і її обґрунтування без змін.

21. 19 листопада 2010 року апеляційний суд, діючи як суд першої інстанції, задовольнив ще одне подання слідчого про продовження тримання заявника під вартою – цього разу до п'яти місяців. Суд мотивував своє рішення необхідністю проведення додаткових слідчих дій. Що стосується клопотання заявника про звільнення з-під варти, суд зазначив таке:

«Що стосується заявленого [заявником] клопотання про зміну міри запобіжного заходу з взяття під варту на підписку про невиїзд, то воно не підлягає задоволенню, оскільки зазначені в клопотанні обставини були перевірені судом при обранні [заявнику] запобіжного заходу, а підстави для його обрання не відпали.»

22. 26 листопада 2010 року щодо заявника було порушено ще одну кримінальну справу за іншим епізодом розтрата чужого майна. Її було об'єднано в одне провадження з першою справою.

23. 3 грудня 2010 року слідчий звернувся до апеляційного суду з поданням про продовження строку тримання заявника під вартою до семи місяців, пояснюючи це необхідністю проведення подальших слідчих дій.

24. Заявник подав заперечення, стверджуючи, зокрема, що слідчі дії за його участю обмежувались тільки отриманням зразків його підпису та почерку а також ознайомленням з висновками попередніх експертиз. Крім того, він зазначив, що стан його здоров'я за час тримання під вартою значно погіршився.

25. 21 грудня 2010 року апеляційний суд продовжив строк тримання заявника під вартою до семи місяців. Суд також відмовив у задоволенні його клопотання про звільнення з-під варти під підписку про невиїзд, мотивуючи своє рішення так само, як і попередні рішення.

26. 4 січня 2011 року щодо заявника та кількох інших осіб було порушено ще одну кримінальну справу за підозрою у створенні злочинної організації з метою розтрата коштів місцевого бюджету. Її

було об'єднано в одне провадження з кримінальними справами, порушеними раніше.

27. 17 лютого 2011 року апеляційний суд продовжив строк тримання заявника під вартою до восьми місяців та відмовив у задоволенні клопотання про звільнення з-під варти з тих самих підстав, що й раніше.

28. 5 березня 2011 року справу було передано до Подільського районного суду м. Києва (далі – Подільський суд) для розгляду по суті.

29. 21 березня 2011 року строк тримання заявника під вартою закінчився.

30. 24 березня 2011 року Подільський суд провів попередній розгляд справи, під час якого постановив продовжити тримання заявника під вартою. Суд вказав на відсутність підстав для зміни запобіжного заходу.

31. 20 квітня 2011 року заявник подав клопотання про звільнення з-під варти, доводячи, що стан його здоров'я погіршується та ніщо не свідчить про те, що, перебуваючи на свободі, він переховуватиметься від слідства та суду або перешкоджатиме встановленню істини у справі.

32. Того ж дня Подільський суд відмовив у задоволенні його клопотання. Суд зазначив, що згідно з інформацією, наданою адміністрацією СІЗО, стан здоров'я заявника не перешкоджає триманню його під вартою. Крім того, суд зазначив, що у випадку звільнення заявник ухилятиметься від слідства, перешкоджатиме встановленню істини у справі або продовжить злочинну діяльність.

33. 3 серпня, 7 вересня, 19 жовтня і 21 грудня 2011 року, а також 24 січня 2012 року Подільський суд відмовляв у задоволенні подальших клопотань заявника про звільнення з-під варти з підстав, схожих на ті, що наводилися ним у постанові від 20 квітня 2011 року.

34. 6 березня 2012 року Подільський суд задовольнив клопотання заявника про звільнення під підписку про невиїзд у зв'язку з погіршенням стану його здоров'я та необхідністю надання спеціалізованого лікування.

35. У матеріалах справи немає інформації щодо подальшого перебігу кримінального провадження щодо заявника.

В. Лікування і медична допомога, що надавались заявникові під час тримання під вартою

36. Заявник впродовж тривалого часу страждає на низку захворювань. До затримання, з 14 до 25 червня 2010 року, він знаходився на стаціонарному лікуванні, зокрема, у зв'язку з гіпертонічною хворобою, міжхребцевим остеохондрозом,

спондиліозом шийного відділу хребта, хронічною цервікалгією, хронічним простатитом та дифузним зобом.

37. 21 липня 2010 року заявника було затримано (див. пункт 8). Невідомо, де він перебував під вартою після затримання.

38. 15 серпня 2010 року заявника було поміщено до Київського слідчого ізолятора (далі – СІЗО). По прибутті до СІЗО заявника оглянув терапевт, він також здав кров на РВ – реакцію Вассермана та пройшов рентгенографію органів грудної клітини. У заявника було діагностовано ішемічну хворобу серця, атеросклероз аорти та вінцевих судин, гіпертонічну хворобу II стадії, хронічний холецистит в стадії ремісії, остеохондроз, хронічний гайморит в стані нестійкої ремісії і хронічний простатит. Йому було призначено певні ліки.

39. 4 листопада 2010 року, 18 березня та 24 травня 2011 року терапевт медичної частини СІЗО оглядав заявника. Згідно з твердженнями Уряду кожного разу заявникові призначалися і надавалися відповідні ліки. Проте, згідно з твердженнями заявника, він не отримував жодного лікування.

40. Листом від 8 липня 2011 року адміністрація СІЗО повідомила захисника заявника, що заявник перебуває під наглядом лікарів медичної частини установи та отримує постійне лікування у зв'язку з гіпертонічною хворобою. У листі зазначалося, що, з огляду на його стан здоров'я, заявник потребує додаткового обстеження у закладах охорони здоров'я МОЗ України та, можливо, подальшого стаціонарного лікування. Проте таке обстеження можливе лише з письмового дозволу органу, у провадженні якого знаходиться кримінальна справа, а також за умови вжиття заходів для забезпечення його транспортування.

41. 3 серпня 2011 року Подільський суд, хоча й відмовив у задоволенні клопотання заявника про звільнення з-під варти (див. пункти 31 і 32), однак надав адміністрації СІЗО письмовий дозвіл на обстеження і лікування заявника у закладі охорони здоров'я МОЗ.

42. 16 серпня 2011 року адміністрація СІЗО надіслала захиснику заявника лист, стверджуючи про неможливість організувати перевезення його клієнта.

43. 23 вересня 2011 року заявник звернувся до Суду з проханням застосувати у його справі Правило 39 Регламенту Суду та вказати Уряду на необхідність його термінового обстеження та лікування у закладі охорони здоров'я МОЗ України.

44. Того ж дня Суд повідомив Уряд про це клопотання та запропонував йому до 7 жовтня 2011 року надати інформацію щодо стану здоров'я заявника, лікування, яке він отримує, та адекватність такого лікування з огляду на висновок адміністрації СІЗО про необхідність додаткового обстеження та лікування заявника в закладі охорони здоров'я МОЗ України.

45. 29 вересня 2011 року лікарі медичної частини СІЗО обстежили заявника та підтвердили попередні діагнози. Вони призначили йому ліки і дійшли висновку, що він не потребує стаціонарного лікування у медичній частині СІЗО або термінової госпіталізації до медичного закладу охорони здоров'я МОЗ України.

46. Того ж дня заявника також було обстежено головним лікарем-невропатологом місцевого закладу охорони здоров'я МОЗ України, який діагностував у нього наявність певних проблем з хребтом та призначив ліки, не надавши рекомендацій щодо госпіталізації.

47. 3 жовтня 2011 року заявник пройшов ультразвукове дослідження, яке підтвердило наявність діагностованого хронічного простатиту.

48. 4 жовтня 2011 року він отримав від своєї дружини посилку з медикаментами.

49. 5 жовтня 2011 року заявника оглянув лікар-кардіолог закладу охорони здоров'я МОЗ України, який діагностував гіпертонічну хворобу II стадії з високим ризиком, порушення толерантності до глюкози та ішемічну хворобу серця (під питанням). З метою підтвердження діагнозу було рекомендовано провести низку досліджень і аналізів.

50. Того ж дня заявника оглянув лікар-отоларинголог, який діагностував у нього риніт та тонзиліт і призначив йому лікування.

51. 7 жовтня 2011 року Уряд надав відповідь на запит Суду від 23 вересня 2011 року (див. пункт 44). Згідно з твердженнями Уряду деякі з рекомендованих заявникові 5 жовтня 2011 року досліджень та аналізів (а саме: аналіз крові на вміст глюкози, загальні аналізи крові та сечі, УЗД нирок) невдовзі мали бути проведені у медичній частині СІЗО. Стосовно решти досліджень, Уряд зазначив, що вони будуть проводитись «у плановому порядку в медичних закладах МОЗ за попередньою домовленістю з фахівцями». Насамкінець, призначене заявникові невропатологом, кардіологом та отоларингологом лікування можна було розпочинати після отримання медичних препаратів від родичів заявника.

52. 25 жовтня 2011 року заявник надіслав до Суду свої коментарі до відповідей Уряду. Він стверджував, що Уряд не надав жодних документів, які б спростовували його твердження про відсутність оперативного та адекватного лікування. Він також наполягав на своєму клопотанні про застосування тимчасового заходу за Правилom 39 Регламенту Суду.

53. 27 жовтня 2011 року виконуючий обов'язки Голови секції, якій було передано справу, в інтересах сторін та належного здійснення провадження у Суді вирішив надати Уряду України вказівку відповідно до Правилa 39 Регламенту Суду про проведення обстежень заявника, необхідність яких вже було встановлено, та невідкладне

виконання рекомендацій, підготовлених за результатами таких обстежень.

54. 11 листопада 2011 року у Київській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги було проведено ультразвукове дослідження органів черевної порожнини, нирок і простати заявника. За результатами дослідження у заявника було діагностовано дифузні зміни печінки, хронічні холецистит та панкреатит.

55. 17 листопада 2011 року заявника в Інституті кардіології ім. академіка М.Д. Стражеска оглянув кардіолог і він пройшов низку досліджень та аналізів. У нього було діагностовано, зокрема, гіпертонічну хворобу II стадії, гіперхолестеринемію (анамнестично), мікронефролігіаз, хронічний холецистит, хронічний панкреатит та остеохондроз хребта.

56. 22 листопада 2011 року під час судового засідання стан здоров'я заявника різко погіршився, і йому було викликано карету швидкої медичної допомоги. Його було доправлено до Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги, де він пройшов стаціонарне лікування.

57. 5 грудня 2011 року заявника було виписано з лікарні та доправлено до СІЗО. Згідно з його твердженнями, призначене при виписці лікування йому не надавалось, як і необхідна медична допомога у СІЗО.

58. 12 і 19 грудня 2011 року заявника оглядав лікар медичної частини СІЗО, який зазначив, що його діагнози залишаються незмінними та будь-яких позитивних або негативних змін не спостерігається. Згідно з твердженнями Уряду, який посилався на витяги з медичної картки заявника, заявник у СІЗО продовжував отримувати амбулаторне лікування.

59. З 7 до 30 грудня 2011 на основі медичної картки заявника проводилася судово-медична експертиза стану його здоров'я. Проведеним дослідженням було встановлено наявність у заявника ішемічної хвороби серця і серцевої недостатності, гіпертонічної хвороби II стадії з високим ступенем ризику, дисциркуляторну енцефалопатію та остеохондроз хребта в стані нестійкої ремісії. Експерти також дійшли висновку про необхідність стаціонарного лікування заявника у спеціалізованому кардіологічному або неврологічному закладі протягом десяти-чотирнадцяти днів.

60. 26 січня 2012 року заявник знову звернувся до Суду з проханням надати Уряду вказівку за Правилем 39 Регламенту Суду щодо необхідності забезпечення його стаціонарного лікування у спеціалізованому кардіологічному закладі відповідно до останніх медичних рекомендацій.

61. Того ж дня Суд повідомив про це клопотання Уряд та запросив його до 12 лютого 2012 року надати коментарі щодо виконання

заходів, на які Уряду вже було вказано за Правилем 39 Регламенту Суду.

62. 8 лютого 2012 року заявника було направлено до Інституту кардіології ім. академіка М.Д. Стражеска, де його оглянула комісія лікарів і де було проведено електрокардіографію. У нього було діагностовано, зокрема, гіпертонічну хворобу II стадії у стані кризового перебігу. Крім того, після стабілізації кров'яного тиску заявника було рекомендовано провести спеціалізований тест (велоергометрію) для уточнення діагнозу «ішемічна хвороба серця». Комісія не виявила підстав для госпіталізації заявника.

63. 10 лютого 2012 року Уряд повідомив Суд про зазначені вище події.

64. 15 лютого 2012 року Подільський суд, посилаючись на висновки судово-медичної експертизи від 30 грудня 2011 року (див. пункт 59), постановив невідкладно госпіталізувати заявника.

65. Того ж дня заявника було поміщено до Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги.

66. Заявник стверджував, що впродовж перебування у лікарні він був прикутий наручниками до ліжка. Уряд заперечив правдоподібність його тверджень. У невказану дату начальник відділу режиму і охорони СІЗО склав довідку, згідно з якою до заявника під час його перебування на лікуванні в закладі охорони здоров'я МОЗ наручники не застосовувались.

67. 26 лютого 2012 року у палату до заявника, як стверджувалося, помістили ув'язненого, який страждав на відкриту форму туберкульозу.

68. 5 березня 2012 року захисник, який представляв інтереси заявника у національному провадженні, написав на адресу пана Буценка (адвоката, який представляв інтереси заявника у Суді) лист, у якому стверджував, що з 21 лютого до 5 березня 2012 року заявник був постійно прикутий до свого ліжка. Вартові конвою, як стверджувалося, відмовилися виконати вимогу захисника і зняти наручники, посилаючись на певні внутрішні інструкції.

69. 6 березня 2012 року заявника було звільнено з-під варти (див. пункт 34). Невідомо, чи отримував заявник лікування після цього, та яке саме.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

70. У відповідній частині статті 29 Конституції України зазначено:

“... У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно

звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. ...»

71. Відповідні положення Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року (у редакції, чинній на час подій) передбачали:

Стаття 106

Затримання органом дізнання підозрюваного у вчиненні злочину

«Орган дізнання вправі затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише при наявності однієї з таких підстав:

1. коли цю особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;
2. коли очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин;
3. коли на підозрюваному або на його одягу, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.

При наявності інших даних, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі, коли ця особа намагалася втекти, або коли її місце проживання чи перебування не зареєстровано, або коли не встановлено особи підозрюваного. ...

Про кожний випадок затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, орган дізнання зобов'язаний скласти протокол із зазначенням підстав, мотивів, дня, години, року, місяця, місця затримання, пояснень затриманого, часу складання протоколу про роз'яснення підозрюваному в порядку, передбаченому частиною другою статті 21 цього Кодексу, права мати побачення із захисником з моменту затримання. Протокол затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. ...

Протягом сімдесяти двох годин після затримання орган дізнання:

- 1) звільняє затриманого – якщо не підтвердилась підозра у вчиненні злочину, вичерпався встановлений законом строк затримання або затримання було здійснено з порушенням вимог, передбачених частинами першою і другою цієї статті;
- 2) звільняє затриманого і обирає щодо нього запобіжний захід, не зв'язаний з триманням під вартою;
- 3) доставляє затриманого до судді з поданням про обрання йому запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

У разі оскарження затримання до суду, скарга затриманого негайно надсилається начальником місця попереднього ув'язнення до суду. Скарга розглядається суддею одночасно з поданням органу дізнання про обрання запобіжного заходу. Якщо скарга надійшла після обрання запобіжного заходу, вона розглядається суддею протягом трьох діб з часу надходження. Якщо подання не надійшло або коли скарга надійшла після закінчення сімдесятидвогодичного строку після затримання, скарга на затримання розглядається суддею протягом п'яти діб з часу надходження.

Скарга розглядається з додержанням вимог, передбачених статтею 165² цього Кодексу. За результатами розгляду суддя виносить постанову про законність затримання чи про задоволення скарги і визнання затримання незаконним.

На постанову судді протягом семи діб з дня її винесення може бути подана апеляція прокурором, особою, щодо якої прийнято рішення, або її захисником чи законним представником. Подача апеляції не зупиняє виконання постанови суду.

Затримання підозрюваного у вчиненні злочину не може тривати більше сімдесяти двох годин.

...»

Стаття 106¹

Порядок короткочасного затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину

«Порядок короткочасного затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, визначається [відповідним] Положенням...»

Стаття 115. Затримання слідчим підозрюваного у вчиненні злочину

«Слідчий вправі затримати і допитати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за підставами і в порядку, передбаченими статтями 106, 106¹ і 107 цього Кодексу. ...»

Стаття 148

Мета і підстави застосування запобіжних заходів

«Запобіжні заходи застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігти спробам ухилитися від дізнання, слідства або суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень.

Запобіжні заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений буде намагатися ухилитися від слідства і суду або від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність.

Якщо немає достатніх підстав для застосування запобіжного заходу, від підозрюваного, обвинуваченого або підсудного відбирається письмове зобов'язання про явку на виклик особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або суду, а також про те, що він повідомить про зміну свого місця перебування.

При застосуванні запобіжного заходу до підозрюваного обвинувачення йому має бути пред'явлене не пізніше десяти діб з моменту застосування запобіжного заходу. Якщо в цей строк обвинувачення не буде пред'явлене, запобіжний захід скасовується.»

Стаття 149. Запобіжні заходи

«Запобіжними заходами є:

- 1) підписка про невиїзд;
- 2) особиста порука;

- 3) порука громадської організації або трудового колективу;
- 3-1) застава;
- 4) взяття під варту;
- 5) нагляд командування військової частини.

Тимчасовим запобіжним заходом є затримання підозрюваного, яке застосовується з підстав і в порядку, передбачених статтями 106, 115, 165² цього Кодексу.»

Стаття 150

Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу

«При вирішенні питання про застосування запобіжного заходу, крім обставин, зазначених у статті 148 цього Кодексу, враховуються тяжкість злочину, у вчиненні якого підозрюється, обвинувачується особа, її вік, стан здоров'я, сімейний і матеріальний стан, вид діяльності, місце проживання та інші обставини, що її характеризують.»

Стаття 155

Взяття під варту

«Взяття під варту як запобіжний захід застосовується

в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три роки. У виняткових випадках цей запобіжний захід може бути застосовано в справах про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі і на строк не більше трьох років. ...»

Стаття 165

Загальні положення щодо порядку застосування, скасування і зміни запобіжного заходу

«Запобіжний захід у вигляді взяття під варту застосовується лише за вмотивованою постановою судді чи ухвалою суду...

Заміна одного запобіжного заходу іншим або його скасування здійснюється органом дізнання, слідчим, прокурором, суддею чи судом з додержанням вимог, передбачених частиною першою цієї статті.

Запобіжний захід скасовується або змінюється, коли відпаде необхідність у його застосуванні. ...»

Стаття 165². Порядок обрання запобіжного заходу

«На стадії досудового слідства запобіжний захід, за винятком запобіжних заходів у вигляді застави або взяття під варту, обирає орган дізнання, слідчий, прокурор.

Якщо орган дізнання, слідчий вважає, що є підстави для обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, він вносить за згодою прокурора подання до суду. ...

Подання має бути розглянуто протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання підозрюваного чи обвинуваченого. ...

Після одержання подання суддя... вивчає матеріали кримінальної справи, представлені органами дізнання, слідчим, прокурором, допитує підозрюваного чи обвинуваченого, а при необхідності бере пояснення в особи, у провадженні якої перебуває справа, вислуховує думку прокурора, захисника, якщо він з'явився, і виносить постанову:

1) про відмову в обранні запобіжного заходу, якщо для його обрання немає підстав;

2) про обрання підозрюваному, обвинуваченому запобіжного заходу.

Відмовивши в обранні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, суд вправі обрати підозрюваному, обвинуваченому запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою.

На постанову судді до апеляційного суду прокурором, підозрюваним, обвинуваченим, його захисником чи законним представником протягом трьох діб з дня її винесення може бути подана апеляція. Подача апеляції не зупиняє виконання постанови судді.

Якщо для обрання затриманому запобіжного заходу необхідно додатково вивчити дані про особу затриманого чи з'ясувати інші обставини, які мають значення для прийняття рішення з цього питання, то суддя вправі продовжити затримання до десяти, а за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого – до п'ятнадцяти діб. ...»

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

72. 14 листопада 2012 року Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – КЗК) оприлюднив Доповідь [CPT/Inf (2012) 30] Українському Уряду за результатами візиту до України у період з 29 листопада до 6 грудня 2011 року, який включав візит до в'язничного відділення Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги, де на той час перебував заявник (див. пункти 56 і 57). У відповідних витягах з цієї Доповіді зазначається таке:

“8. Найбільш серйозну проблему щодо співпраці було виявлено під час візиту до в'язничного відділення Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги. Доступ делегації до відділення було затримано приблизно на десять хвилин. Працівники правоохоронних органів, які були присутні у відділенні, згодом повідомили делегацію, що пацієнтів ніколи не приковують наручниками до ліжок, проте, коли делегація перевірила записи відеоспостереження у відділенні, стало очевидно, що впродовж десяти хвилин, поки представники делегації очікували за межами відділення, правоохоронці поспіхом знімали наручники з усіх пацієнтів, що перебували у відділенні. З одного лише факту, що самі пацієнти з самого початку категорично спростували застосування наручників, КЗК може лише зробити висновок, що правоохоронці чинили на них тиск, примушуючи їх приховувати правду від представників делегації.

Комітет дуже стурбований тим фактом, що практика приковування пацієнтів наручниками до ліжок з часу візиту у 2009 році не припинилася, незважаючи на

запевнення органів влади України у протилежному у їхній відповіді на доповідь про результати того візиту...

53. [Як] вже зазначено у пункті 8, з часу візиту у 2009 році пацієнтів продовжують систематично приковувати наручниками до ліжок. Кілька пацієнтів, як стверджувалося, залишалися прикутими (однією рукою) до ліжок, навіть коли приймали їжу, а один – під час внутрішньовенних вливань.

Під час завершальних дискусій наприкінці візиту делегація зробила негайне зауваження за пунктом 5 статті 8 Конвенції та закликала органи влади України негайно покласти цій практиці край.»

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЗАЯВНИКУ ПІД ЧАС ЙОГО ПЕРЕБУВАННЯ ПІД ВАРТОЮ

73. Заявник скаржився на стверджувану відсутність оперативної та належної медичної допомоги під час перебування під вартою. Суд вважає, що цю скаргу слід розглядати за статтею 3 Конвенції, яка передбачає таке:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

A. Прийнятність

74. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

B. Суть

1. Доводи сторін

75. Заявник доводив, що у СІЗО, в якому він перебував під вартою, не було відповідних фахівців або належних засобів для надання йому необхідної медичної допомоги. Він зазначив, що стан його здоров'я за час тримання під вартою серйозно погіршився, і звинуватив у цьому органи влади. Заявник звернув увагу Суду, зокрема, на затримки у його обстеженні і лікуванні в закладах охорони здоров'я МОЗ після того, як необхідність їхнього проведення була визнана самими органами пенітенціарної служби. У зв'язку з цим він вказував на обтяжливу та тривалу процедуру доведення ув'язненими особами

потреби у конкретному лікуванні та отриманні відповідних дозволів від слідчого або суду. Насамкінець, заявник стверджував, що насправді він ніколи не отримував ліки, які йому призначалися.

76. Уряд стверджував, що під час перебування під вартою заявник перебував під постійним наглядом лікарів. Уряд зауважив, що впродовж тривалого часу до затримання заявник страждав від низки хронічних захворювань. Відповідно, як доводив Уряд, будь-яке погіршення стану його здоров'я могло бути наслідком природного перебігу наявних у нього захворювань, а не недоліків наданої йому медичної допомоги. Уряд також наполягав на тому, що заявник отримував усі ліки, які йому призначалися.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи практики Суду

77. Суд неодноразово наголошував на тому, що охорона здоров'я ув'язнених осіб повинна забезпечуватися належним чином (див. рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*) [ВП], заява № 30210/96, п. 94, ECHR 2000-XI). Відсутність належної медичної допомоги може становити поведження, що суперечить статті 3 Конвенції (див. рішення у справах «Ільхан проти Туреччини» (*İlhan v. Turkey*) [ВП], заява № 22277/93, п. 87, ECHR 2000-VII, і «Сарбан проти Молдови» (*Sarban v. Moldova*), заява № 3456/05, п. 90, від 4 жовтня 2005 року).

78. Суд також встановлював, що сам факт огляду ув'язненого та призначення йому певного виду лікування автоматично не може призвести до висновку, що медична допомога була достатньою (див. рішення у справі «Хумматов проти Азербайджану» (*Hummatov v. Azerbaijan*), заяви № 9852/03 та № 13413/04, п. 116, від 29 листопада 2007 року). Органи влади повинні також забезпечити докладне документування стану здоров'я ув'язненої особи та її лікування протягом ув'язнення (див. рішення у справі «Худобін проти Росії» (*Khudobin v. Russia*), заява № 59696/00, п. 83, від 26 жовтня 2006 року), оперативність та точність діагнозу і лікування (див. згадане рішення у справі «Хумматов проти Азербайджану» (*Hummatov v. Azerbaijan*), п. 115) та рішення у справі «Мельник проти України» (*Melnik v. Ukraine*), заява № 72286/01, пп. 104-106, від 28 березня 2006 року); а за умови, коли це викликано медичним станом, – регулярність та систематичність нагляду та наявність плану терапевтичних заходів, метою якого є максимальне лікування хвороб ув'язненої особи або запобігання їхньому ускладненню, а не усунення симптомів (див. згадані рішення у справах «Хумматов проти Азербайджану» (*Hummatov v. Azerbaijan*), пп. 109 і 114; «Сарбан проти Молдови»

(*Sarban v. Moldova*), п. 79; і рішення у справі «Попов проти Росії» (*Popov v. Russia*), заява № 26853/04, п. 211, від 13 липня 2006 року).

79. Загалом Суд залишає за собою достатню гнучкість при визначенні необхідного рівня охорони здоров'я в контексті конкретних обставин справи. Зазначений стандарт має бути «сумісним з людською гідністю» ув'язненого, але також повинен враховувати «практичні вимоги ув'язнення» (див. рішення у справі «Алексанян проти Росії» (*Aleksanyan v. Russia*), заява № 46468/06, п. 140, від 22 грудня 2008 року).

(b) Застосування наведених вище принципів у цій справі

80. Суд зазначає, що суть скарги заявника у цій справі полягає у затримках в його обстеженні та лікуванні у закладі охорони здоров'я МОЗ. Суд має розглянути питання про те, чи такі затримки мали місце, та якщо так, то чи їхнім наслідком були біль та страждання, які досягли «мінімального рівня жорстокості» для того, щоб можна було застосувати статтю 3 Конвенції.

81. У цій справі Суд зауважує, що 8 липня 2011 року адміністрація СІЗО визнала необхідність обстеження та лікування заявника у закладі охорони здоров'я МОЗ. Після цього Подільському суду знадобилось близько місяця, щоб надати дозвіл на його госпіталізацію. Проте через два тижні адміністрація СІЗО визнала існування труднощів з організацією перевезення заявника. Проїшов ще місяць, і 29 вересня 2011 року лікарі СІЗО змінили свою думку щодо необхідності госпіталізації заявника.

82. З цього випливає, що на захворювання заявника з боку національних органів влади не було належної і вчасної реакції впродовж майже трьох місяців, головним чином у зв'язку з бюрократичними та логістичними недоліками. Не видається, що для подолання цих перепон було докладено достатніх зусиль. Натомість було змінено попередній висновок про необхідність госпіталізації заявника.

83. Суд також зазначає, що приблизно через тиждень, 5 жовтня 2011 року, лікар-кардіолог із закладу охорони здоров'я МОЗ обстежив заявника у СІЗО та рекомендував проведення низки аналізів та досліджень. Проте з виконанням цих рекомендацій виникла затримка.

84. За відсутності будь-яких практичних заходів з боку органів влади, 27 жовтня 2011 року Суд за клопотанням заявника застосував Правило 39 Регламенту Суду. Суд надав Урядові вказівку про «проведення обстежень заявника, необхідність яких вже було встановлено, і невідкладне виконання рекомендацій, підготовлених за результатами таких обстежень».

85. Суд зауважує, що заявник пройшов обстеження у спеціалізованому кардіологічному відділенні лікарні лише 17 листопада 2011 року.

86. Іншими словами, зазначене обстеження відбулося через півтора місяця після того, як його проведення було рекомендовано лікарем (5 жовтня 2011 року – див. пункт 49) та через двадцять один день після вказівки Уряду Судом про застосування тимчасового заходу (27 жовтня 2011 року – див. пункт 53). Органи влади не надали жодних пояснень цієї затримки.

87. Суд також зауважує, що кардіологи з Інституту кардіології ім. академіка М.Д. Стражеска 17 листопада 2011 року та 8 лютого 2012 року дійшли висновку про відсутність необхідності у госпіталізації. Проте у той же час стан здоров'я заявника погіршився настільки, що це вимагало госпіталізації до Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги та лікування там протягом тижня. Крім того, у період між двома зазначеними висновками комісія судово-медичних експертів 30 грудня 2011 року дійшла протилежного висновку – що заявник насправді потребує стаціонарного лікування у спеціалізованому закладі охорони здоров'я. Згодом таке лікування було розпочате 15 лютого 2012 року.

88. Суд вважає, що невиправдані з боку органів влади затримки у виконанні власних рішень щодо переведення заявника до закладу охорони здоров'я МОЗ, суперечності у висновках лікарів стосовно необхідності його госпіталізації і, більше того, нездатність діяти відповідно до них разом з наступним погіршенням стану здоров'я заявника є достатніми свідченнями серйозного порушення державою-відповідачем свого обов'язку щодо надання йому належної медичної допомоги під час тримання під вартою, що становило нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження у порушення статті 3 Конвенції.

89. Отже, у зв'язку з цим було порушення статті 3 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДО ЗАЯВНИКА НАРУЧНИКІВ У ЛІКАРНІ

90. Заявник також скаржився за статтею 3 Конвенції на те, що у лікарні його тримали прикутим наручниками до ліжка.

A. Прийнятність

91. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також

зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

92. Заявник доводив, що впродовж його перебування у лікарні його приковували наручниками до ліжка. На обґрунтування цієї скарги він посилався, зокрема, на заяву його захисника від 5 березня 2012 року та на Доповідь КЗК від 14 листопада 2012 року (див. пункти 68 і 72). Заявник стверджував, що застосування до ув'язнених наручників в лікарнях є поширеною практикою в Україні. У зв'язку з цим він привертав увагу Суду на відсутність будь-якої офіційної статистики щодо застосування спеціальних засобів у лікарнях.

93. Уряд доводив, що у лікарні до заявника ніколи не застосовувалися наручники. Уряд посилався на відповідну довідку адміністрації СІЗО та зауважив про відсутність будь-яких документів, які б свідчили про протилежне. Крім того, Уряд зазначив, що заявник не скаржився до органів прокуратури та судів про застосування до нього наручників.

94. Суд нагадує, що застосування наручників, як правило, не порушує питання за статтею 3 Конвенції, якщо такий захід вживається у зв'язку із законним позбавленням свободи і не має на меті застосування сили або публічну демонстрацію, які б перевищували межі, що обґрунтовано вважаються необхідними. У зв'язку з цим важливо розглянути, наприклад, ризик втечі особи або заподіяння тілесних ушкоджень чи матеріальної шкоди (див. рішення у справах «Ранінен проти Фінляндії» (*Raninen v. Finland*), від 16 грудня 1997 року, п. 56, *Reports* 1997-VIII, та «Енаф проти Франції» (*Hénaf v. France*), заява № 65436/01, пп. 50-53, ECHR 2003-XI).

95. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що сторони не дійшли згоди стосовно того, чи було до заявника застосовано наручники у лікарні. Суд зазначає, що заявник перебував на лікуванні у Київській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги впродовж таких періодів: з 22 листопада до 5 грудня 2011 року та з 15 лютого до 6 березня 2012 року (див. пункти 56-57 і 65-69). Його твердження про застосування наручників у лікарні підтверджуються, зокрема, висновками КЗК за результатами візиту до вказаної лікарні у відповідний час (див. пункт 72; та для порівняння з практикою Суду див. рішення у справі «Йовчев проти Болгарії» (*Iovchev v. Bulgaria*), заява № 41211/98, п. 130, від 2 лютого 2006 року). У своїй доповіді КЗК зазначив, що практика приковування пацієнтів до лікарняних ліжок продовжується впродовж багатьох років. Більше того, КЗК у своїй доповіді зауважив, що під час візиту в 2011 році органи влади

намагались приховати факт застосування цієї практики та, як видається, чинили тиск на пацієнтів з метою замовчування правди.

96. За цих обставин Суд вважає достатньою мірою встановленим факт застосування наручників до заявника впродовж його лікування у Київській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги.

97. За відсутності чітко визначених безпекових або інших міркувань, які б виправдовували цей обмежувальний та принизливий захід, а також з огляду на крихке здоров'я заявника, Суд вважає, що застосування до нього у лікарні наручників становило нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження (див. рішення у справі «Охріменко проти України» (*Okhrimenko v. Ukraine*), заява № 53896/07, п. 98, від 15 жовтня 2009 року).

98. Відповідно, у зв'язку з цим також було порушення статті 3 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

99. Посилаючись на підпункт «с» пункту 1 та пункт 3 статті 5 Конвенції, заявник скаржився, що кілька періодів тримання його під вартою (з 21 до 23 липня та з 23 до 29 липня 2010 року, з 21 до 23 березня 2011 року, а також з 24 березня 2011 року до 6 березня 2012 року) були незаконними та що загальна тривалість періоду тримання під вартою була надмірною. Він також скаржився за пунктом 4 статті 5 Конвенції на відсутність належного судового перегляду. Насамкінець, він скаржився за пунктом 5 статті 5 Конвенції на те, що не мав юридично закріпленого права на отримання відшкодування за зазначені порушення. У відповідних положеннях статті 5 Конвенції зазначається таке:

Стаття 5

“1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення

під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.»

Прийнятність

100. Суд зазначає, що ці скарги не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

1. Пункт 1 статті 5 Конвенції

(а) Доводи сторін

101. Заявник доводив, що його затримання було незаконним і невинуватим. Він також скаржився, що тримання його під вартою після закінчення досудового слідства та до попереднього розгляду справи судом не охоплювалося жодним судовим рішенням. Насамкінець, заявник скаржився, що на стадії судового розгляду справи суди не обґрунтовували продовжуване тримання його під вартою та не встановлювали його строків.

102. Уряд заперечив аргументи заявника. Уряд зауважив, зокрема, що за день до затримання заявника – 20 липня 2010 року – щодо нього було порушено кримінальну справу за підозрою у розтраті коштів місцевого бюджету в особливо великих розмірах. Відповідно, Уряд стверджував, що його затримання здійснювалось на підставі обґрунтованої підозри у вчиненні злочину. Уряд також стверджував, що наступне тримання його під вартою також відповідало національному законодавству і не може вважатися незаконним або свавільним.

103. Суд зазначає, що скарги заявника стосуються кількох окремих періодів тримання під вартою. Отже, Суд розглядатиме кожен з них окремо.

(b) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи практики Суду

104. Суд нагадує, що згідно з підпунктом «с» пункту 1 статті 5 Конвенції у контексті кримінального провадження особу може бути затримано лише з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення. Термін «обґрунтована підозра» у вчиненні злочину

означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (див. рішення у справі «Влох проти Польщі» (*Wloch v. Poland*), заява № 27785/95, п. 108, ECHR 2000-XI).

105. Вирази «законний» і «відповідно до процедури, встановленої законом» у пункті 1 статті 5 Конвенції фактично посиляються на національне законодавство та встановлюють зобов'язання забезпечувати дотримання його матеріальних і процесуальних норм. Хоча саме національні органи, насамперед суди, повинні тлумачити та застосовувати національне законодавство, відповідно до пункту 1 статті 5 Конвенції недотримання національного законодавства призводить до порушення Конвенції, і Суд може та повинен перевірити, чи було дотримано вимог цього законодавства (див. серед багатьох інших джерел рішення у справі «Ассанідзе проти Грузії» (*Assanidze v. Georgia*) [ВП], заява № 71503/01, п. 171, ECHR 2004-II).

106. «Законність» тримання під вартою за національним законом є важливим, але не завжди вирішальним чинником. Суд також має переконатися, що тримання під вартою протягом періоду, який розглядається, відповідало меті пункту 1 статті 5 Конвенції, яка полягає в недопущенні свавільного позбавлення свободи (див. рішення у справі «Олексій Михайлович Захаркін проти України» (*Oleksiy Mykhaylovych Zakharkin v. Ukraine*), заява № 1727/04, п. 84, від 24 червня 2010 року). Для того, щоб позбавлення свободи можна було вважати несвавільним, відповідності цього заходу вимогам національного законодавства недостатньо; застосування такого заходу має також бути необхідним за конкретних обставин (див. рішення у справах «Нештяк проти Словаччини» (*Nešťák v. Slovakia*), заява № 65559/01, п. 74, від 27 лютого 2007 року, «Хайредінов проти України» (*Khayredinov v. Ukraine*), заява № 38717/04, п. 27, від 14 жовтня 2010 року і «Корнейкова проти України» (*Korneykova v. Ukraine*), заява № 39884/05, п. 34, від 19 січня 2012 року).

(ii) Застосування наведених вище принципів у цій справі

(а) Законність тримання заявника під вартою у період з 21 до 23 липня 2010 року

107. Суд зазначає, що відповідні положення Конституції України та Кримінально-процесуального кодексу України чітко передбачають, що максимальний строк затримання без рішення суду становить сімдесят дві години, і впродовж цього строку відповідні органи влади повинні забезпечити, щоб затримана особа постала перед суддею (див. пункти 70 і 71). Сторони не заперечують, що у цій справі зазначений передбачений законодавством 72-годинний строк затримання не було перевищено (див. в якості протилежного прикладу рішення у справі

«Галь проти України» (*Gal v. Ukraine*), заява № 6759/11, п. 28, від 16 квітня 2015 року).

108. Суд також зауважує, що в якості законної підстави затримання заявника у протоколі затримання було вказано статтю 115 Кримінально-процесуального кодексу України (див. пункти 8 і 71). Суд вже встановлював в іншій справі проти України, що простого посилання на це положення без надання конкретних відомостей недостатньо для дотримання вимоги «законності» (див. згадане рішення у справі «Корнейкова проти України» (*Korneykova v. Ukraine*), п. 34).

109. У цій справі слідчий обґрунтувала рішення про затримання заявника на сімдесят дві години тим фактом, що «очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вказали, що ця особа вчинила злочин» (див. пункт 8). Хоча це обґрунтування, як видається, є доволі стислим, Суд не залишає поза увагою письмове підтвердження заявником у протоколі затримання того, що кваліфікацію злочину, у вчиненні якого він підозрювався, підстави затримання та його права були роз'яснені йому у повному обсязі (див. пункт 10).

110. Суд погоджується з тим, що обґрунтована підозра у вчиненні заявником тяжкого злочину, а також необхідність забезпечення належного здійснення провадження, зокрема процесу збирання доказів, є переконливими підставами для первинного затримання заявника (див. рішення у справі «Слюсарчик проти Польщі» (*Ślusarczyk v. Poland*), заява № 23463/04, п. 156, від 28 жовтня 2014 року).

111. Відповідно, з огляду на усі обставини цієї справи Суд не вбачає жодних ознак незаконності або свавільності у зв'язку із затриманням заявника з 21 до 23 липня 2010 року.

112. Отже, у зв'язку з цим порушення пункту 1 статті 5 Конвенції не було.

(β) Законність тримання заявника під вартою у період з 23 до 29 липня 2010 року

113. Суд зазначає, що коли заявник постав перед судом, суд не обрав йому запобіжного заходу, а продовжив затримання заявника до десяти діб для того, щоб зібрати незазначену додаткову інформацію про його особу для розгляду питання щодо застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту у його випадку. Суд не навів жодних конкретних відомостей щодо того, що саме необхідно було перевірити та чому впродовж цього часу заявника необхідно було тримати під вартою (див. пункт 13).

114. Суд також зазначає, що за таких обставин подання органів слідства про обрання заявникові запобіжного заходу у вигляді взяття під варту видається недостатньо обґрунтованим. Отже, можна дійти

висновку, що суд продовжив затримання заявника ще на десять діб для того, аби дати органам слідства додатковий час для обґрунтування їхнього подання, хоча будь-які докази існування обставин, які завадили їм зробити це ще до звернення з поданням про застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, відсутні. Більше того, з документів, наданих сторонами, не випливає, що для продовжуваного тримання заявника під вартою існували вагомі підстави (див. для порівняння рішення у справі «Баріло проти України» (*Barilo v. Ukraine*), заява № 9607/06, п. 97, від 16 травня 2013 року).

115. Таким чином, Суд доходить висновку, що впродовж зазначеного періоду тримання заявника під вартою відбувалося у порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

(γ) Законність тримання заявника під вартою у період з 21 до 23 березня 2011 року

116. Суд зауважує, що строк тримання заявника під вартою на підставі постанови від 17 лютого 2011 року закінчився 21 березня 2011 року. Тим часом, 5 березня 2011 року справу було передано на розгляд до суду першої інстанції. 23 березня 2011 року Подільський суд провів попередній розгляд справи, на якому продовжив дію запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. З цього випливає, що тримання заявника під вартою з 21 до 23 березня 2011 року не охоплювалося жодним рішенням суду.

117. Суд зазначає, що постійно встановлює порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у справах проти України щодо періодів, протягом яких тримання під вартою здійснюється без відповідного судового рішення, особливо у період після закінчення слідства та до початку судового розгляду. Суд також дійшов висновку, що ця проблема, як здається, походить з прогалини у законодавстві (див. рішення у справі «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*), заява № 40107/02, пп. 70-72 і 98, від 10 лютого 2011 року).

(δ) Законність тримання заявника під вартою у період з 24 березня 2011 року до 6 березня 2012 року

118. Суд зауважує, що хоча 24 березня 2011 року Подільський суд залишив обраний заявникові запобіжний захід без змін, він не встановив строку продовжуваного тримання його під вартою та не навів жодного обґрунтування такого рішення. Це призвело до того, що з вказаної дати заявник перебував у стані невизначеності щодо підстав його тримання під вартою.

119. Суд вже встановлював в інших справах, що така повторювана в Україні практика, за якої судові рішення, ухвалені під час судового розгляду, не встановлюють строків подальшого тримання під вартою, і скоріше залишають без змін обраний запобіжний захід, а не

розглядають питання про продовження його застосування, суперечить вимогам пункту 1 статті 5 Конвенції (див., наприклад, згадане рішення у справі «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*), пп. 76 і 98).

120. Отже, було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

2. Пункт 3 статті 5 Конвенції

121. Заявник скаржився, що продовжуване тримання його під вартою було надмірно тривалим та невиправданим.

122. Уряд вважав тривалість тримання заявника під вартою розумною. Уряд стверджував, що національні суди наводили «відповідні» і «достатні» підстави для тримання його під вартою. Крім того, Уряд звертав увагу Суду на той факт, що зазначене кримінальне провадження стосувалося складних фактологічних та правових питань, та що національні органи продемонстрували належну старанність у розслідуванні.

123. Суд зазначає, що тримання заявника під вартою у цій справі тривало з 21 липня 2010 року до 6 березня 2012 року, тобто один рік, сім місяців та чотирнадцять днів.

124. Суд нагадує, що питання стосовно розумності строку тримання під вартою не може оцінюватися абстрактно. Це питання має вирішуватися в кожній справі з урахуванням її конкретних обставин, підстав, якими національні органи мотивували свої рішення, та належно задокументованих фактів, на які посилався заявник у своїх клопотаннях про звільнення з-під варти. Продовжуване тримання під вартою може бути виправданим у тій чи іншій справі лише за наявності чітких ознак наявності справжнього публічного інтересу, який, незважаючи на презумпцію невинуватості, переважає над вимогою щодо поваги до особистої свободи (див., серед інших, рішення у справі «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*) [ВП], заява № 26772/95, п. 153, ECHR 2000-IV).

125. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що, продовжуючи тримання заявника під вартою та відмовляючи у задоволенні його клопотань про звільнення, національні суди здебільшого посилались на підстави, наведені при його затриманні, та не додавали жодних нових деталей. Крім того, на жодному етапі впродовж періоду, що розглядається, національні суди не розглядали можливості застосування альтернативних запобіжних заходів, та, посилаючись головним чином на тяжкість обвинувачень та гіпотетичний ризик переховування заявника, національні органи залишали тримання заявника під вартою без змін на підставах, які, з огляду на його тривалість, не можуть вважатися «достатніми» (див. згадане рішення у справі «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*), пп. 80-81 та 99).

126. Наведених вище міркувань для Суду достатньо, аби дійти висновку, що було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

3. Пункт 4 статті 5 Конвенції

127. Заявник також скаржився на відсутність належного судового перегляду як під час досудового слідства, так і під час розгляду справи судом.

128. Уряд стверджував, що заявник мав у своєму розпорядженні та застосував ефективну процедуру оскарження тримання його під вартою.

129. Суд зазначає, що законність тримання заявника під вартою неодноразово розглядалась судами як під час досудового розслідування, так і під час судового розгляду. Проте ці рішення не можуть вважатися такими, що відповідають вимогам пункту 4 статті 5 Конвенції, оскільки вони просто повторно наводили стандартний набір підстав для тримання заявника під вартою і не розглядали правдоподібності таких підстав за конкретних обставин становища заявника. Крім того, що стосується стадії судового розгляду справи, Суд вже встановив, що законодавство України не передбачає порядку перегляду законності продовжуваного тримання під вартою після закінчення досудового слідства, який відповідав би вимогам пункту 4 статті 5 Конвенції (див. згадане рішення у справі «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*), пп. 85 і 100).

130. Відповідно, у цій справі було порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

4. Пункт 5 статті 5 Конвенції

131. Заявник також скаржився за пунктом 5 статті 5 Конвенції на те, що не мав юридично закріпленого права на отримання відшкодування за порушення інших пунктів статті 5 Конвенції

132. Уряд доводив, що законодавство України передбачає можливість вимагати відшкодування за незаконне тримання під вартою на підставі рішення суду, яким визнано незаконність такого тримання. Проте вказана процедура є незастосовною до обставин цієї справи, оскільки тримання заявника під вартою було законним.

133. Суд повторює, що пункт 5 статті 5 гарантує юридично закріплене право на відшкодування особам, які є потерпілими від затримання або тримання під вартою всупереч іншим положенням статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» (*Steel and Others v. the United Kingdom*), від 23 вересня 1998 року, п. 81, Reports 1998-VII).

134. У цій справі суд встановив кілька порушень пунктів 1, 3 і 4 статті 5 Конвенції, у поєднанні з якими має розглядатися ця скарга

(див. пункти 115, 117, 120, 126 і 130). Відповідно, пункт 5 статті 5 Конвенції є застосовним. Отже, Суд має встановити, чи законодавство України забезпечувало чи зараз забезпечує заявникові юридично закріплене право на відшкодування за порушення у його справі пунктів 1, 3 і 4 статті 5 Конвенції.

135. Суд зазначає, що питання відшкодування шкоди, завданої незаконним триманням під вартою, регулюються Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» (далі — Закон про відшкодування шкоди). Право на відшкодування виникає, зокрема, коли незаконність тримання під вартою було встановлено рішенням суду.

136. Суд зазначає, що впродовж усього часу, поки тримання заявника під вартою формально відповідає національному законодавству, він не може вимагати відшкодування на національному рівні у зв'язку з цим. Крім того, законодавство України не передбачає будь-якого порядку відшкодування шкоди, завданої позбавленням свободи, яке Страсбурзький Суд визнав таким, що порушує одне з положень (див. рішення у справі «Нечипорук та Йонкало проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*), заява № 42310/04, п. 233, від 21 квітня 2011 року).

137. Це означає, що один з принципів пункту 5 статті 5 Конвенції, а саме ефективне здійснення з достатнім рівнем впевненості права на відшкодування, гарантоване цим пунктом, (див. рішення у справі «Станев проти Болгарії» (*Stanev v. Bulgaria*) [ВП], заява № 36760/06, п. 182, від 17 січня 2012 року, з подальшими посиланнями), не було дотримано у цій справі.

138. Отже, було порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

IV. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

139. Заявник також скаржився за статтею 3 Конвенції на те, що наражався на ризик інфікування туберкульозом, коли 26 лютого 2012 року змушений був ділити лікарняну палату з іншим ув'язненим, який страждав від відкритої форми туберкульозу.

140. Крім того, заявник скаржився за статтею 18 Конвенції на те, що справжньою метою позбавлення його свободи було примусити його зізнатися у вчиненні злочинів, в яких він обвинувачувався.

141. З урахуванням усіх наявних у нього матеріалів та належності оскаржуваних питань до сфери його компетенції, Суд вважає, що вони не виявляють жодних ознак порушень прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї. Відповідно, ця частина заяви має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 і пункту 4 статті 35 Конвенції.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

142. Статтею 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

143. Заявник вимагав 15 000 євро відшкодування моральної шкоди.

144. Уряд заперечив цю вимогу як необґрунтовану і надмірну.

145. Суд вважає, що заявник зазнав фізичного болю та душевних страждань внаслідок встановлених порушень. З огляду на характер зазначених порушень, Суд присуджує заявникові 12 000 євро відшкодування моральної шкоди, а також додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися.

B. Судові та інші витрати

146. Заявник також вимагав 9 072 євро компенсації витрат на правову допомогу, що надавалась у провадженні у Суді. Ця сума включала в себе: 8 100 євро за 64 години правової роботи з погодинним тарифом 150 євро; 648 євро адміністративних витрат (у розрахунку 8% від суми правової допомоги); та 324 євро вартості поштових відправлень. На обґрунтування цієї суми заявник надав договір з паном Бущенком про надання правової допомоги, а також низку актів виконаних робіт.

147. Уряд заперечив зазначену вимогу.

148. Суд перш за все має встановити, чи заявник фактично поніс судові та інші витрати, і, по-друге, чи вони були необхідними (див. рішення у справі «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (*McCann and Others v. the United Kingdom*), від 27 вересня 1995 року, п. 220, Series A № 324).

149. У цій справі Суд, беручи до уваги наявну в нього інформацію та зазначені вище критерії, вважає за належне присудити заявникові суму у розмірі 3 000 євро компенсації витрат за усіма пунктами.

C. Пеня

150. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги заявника за статтею 3 Конвенції стосовно медичної допомоги, що надавалася йому під час тримання під вартою, та застосування до нього у лікарні наручників, а також його скарги за пунктами 1, 3, 4 і 5 статті 5 Конвенції, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з медичною допомогою, що надавалася заявникові під час тримання під вартою;
3. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку із застосуванням до заявника у лікарні наручників;
4. *Постановляє*, що не було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції стосовно затримання заявника з 21 до 23 липня 2010 року;
5. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою з 23 до 29 липня 2010 року; з 21 до 23 березня 2011 року та з 24 березня 2011 року до 6 березня 2012 року;
6. *Постановляє*, що було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції;
7. *Постановляє*, що було порушення пункту 4 статті 5 Конвенції;
8. *Постановляє*, що було порушення пункту 5 статті 5 Конвенції;
9. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити такі суми, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (i) 12 000 (дванадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись;
 - (ii) 3 000 (три тисячі) євро компенсації судових та інших витрат та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявникові;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки

Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

10. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 3 грудня 2015 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду

Клаудія Вестердік
(*Claudia Westerdiek*)
Секретар

Ангеліка Нуссбергер
(*Angelika Nußberger*)
Голова